

การวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้าน
ชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
Condition Analysis of Marine Resource Management Problems of Local
Fisheries Group, Laem Nok Community, Ba Na Subdistrict, Mueang
District, Pattani Province

ศุภชีพ จินดารัตน์^{1*} ประจวบ ทองศรี²

^{1,2}มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลสุระสมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

*E-mail: sneeze_jam@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยนักวิจัยลงพื้นที่ไปศึกษาด้วยการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรทางทะเล ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบไม่เป็นทางการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเหตุผลทำความเข้าใจกับเนื้อหา นำทฤษฎีการวิเคราะห์ SWOT Analysis มาใช้ในการศึกษาปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ซึ่งการวิเคราะห์สภาพปัญหาในการจัดการทรัพยากรทางทะเลใช้การสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบไปด้วยทั้งหมด 4 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 28 คน ดังนี้ กลุ่มองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรทางทะเล ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) แล้วนำมาวิเคราะห์นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์สภาพปัญหาในการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ประกอบด้วยดังนี้ 1) ชุมชนมีข้อได้เปรียบด้านพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรทางทะเล 2) ชุมชนมีข้อเสียเปรียบด้านการขาดความรู้ในการจัดการทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน 3) ชุมชนได้รับโอกาสในการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ 4) ชุมชนได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของชุมชนเมือง

คำสำคัญ: การวิเคราะห์สภาพปัญหา, การจัดการ, ทรัพยากรทางทะเล, กลุ่มประมงพื้นบ้าน, ชุมชนแหลมนก

Abstract

This research aimed to analyze the problem of marine resource management of the local fishery group, Laem Nok community, Ban Subdistrict, Muang District, Pattani Province. It is a qualitative research where researchers study by interviewing people involved in marine resource management. An informal In-depth interview was used to collect data. Use logical analysis to understand content. The theory of SWOT Analysis is used to study external and internal factors. The analysis of problems in marine resource management was conducted by interviews with key informants. There are four groups of 28 people, as follows: organizations involved in marine resource management, community leaders, villagers and related government officials. Purposive sampling was used to analyze the research results in descriptive form. The results of the research were as follows: Analysis of the problems in marine resource management of the local fishery group, Laem Nok community, Ban Na Subdistrict, Mueang Pattani District Pattani Province They are as follows: 1) The community has space advantages in marine resource management 2) The community has a disadvantage in the lack of knowledge in sustainable marine resource management 3) The community has an opportunity to support the organization. Public and private sectors in the area 4) The community was affected by urbanization. *Keywords:* problem analysis, management, marine resources, local fishery group, Laem Nok community

บทนำ

ประเทศไทยมีพื้นที่ทางทะเลประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่ทางบก โดยแบ่งเป็นฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน ชายฝั่งทะเลและมหาสมุทรมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันและจะเพิ่มบทบาทขึ้นอีกอย่างมากในอนาคต กิจกรรมทางทะเลที่หลากหลายตั้งอยู่บนฐานของการใช้ทรัพยากรทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทางทะเลทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การขนส่งทางทะเลและพาณิชย์ การสำรวจและผลิตน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ รวมถึงแร่ธาตุต่าง ๆ การประมงทะเลทั้งโดยการจับและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การท่องเที่ยวและนันทนาการทางทะเล การพัฒนาอุตสาหกรรมชายฝั่ง การขยายตัวของชุมชนเมือง การทำนาเกลือ การผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล การวางสายเคเบิลใต้น้ำ การสำรวจวิจัยทางวิทยาศาสตร์ทางทะเล อีกทั้งการป้องกันประเทศ เป็นต้น โดยสาเหตุที่ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของกิจกรรมนั้นมีหลายระดับ ได้แก่ ปัจจัยขับเคลื่อนระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าระบบนิเวศ

ทางทะเลมีความสำคัญต่อทั้งความมั่นคงและความมั่งคั่งของมนุษย์ที่อาศัยอยู่บนโลก (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2561) จะเห็นได้ว่าพื้นที่ทางทะเลและชายฝั่งเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายด้านนิเวศวิทยาที่มีคุณค่าและประโยชน์อย่างมาก จึงทำให้เป็นบริเวณที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพราะมีฐานทรัพยากรที่สำคัญ ได้แก่ ป่าชายเลน ชายหาดและชายฝั่ง ปะการัง หญ้าทะเล ทรัพยากรประมง เป็นต้น (เกศินี แก้วนเจริญ, 2555)

โดยจังหวัดปัตตานีตั้งอยู่ทางภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยตอนล่างมีพื้นที่ 1,940.35 ตารางกิโลเมตร ชายฝั่งทะเลมีความยาว 140.03 กิโลเมตร มีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่สำคัญ ได้แก่ แนวปะการัง แหล่งหญ้าทะเล ป่าชายเลน และสัตว์ทะเลหายาก (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2561) จังหวัดปัตตานีมีทรัพยากรชายฝั่งที่สำคัญคือ อ่าวปัตตานี ซึ่งเป็นเขตนํ้ากร่อยเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทยและเอเชีย มีแหล่งน้ำจืดที่ไหลลงสู่อ่าว คือ แม่น้ำปัตตานี และแม่น้ำยะหริ่ง โดยนำเอาธาตุอาหารไหลลงสู่อ่าวเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับพืชและสัตว์ในอ่าวปัตตานี และป่าชายเลนในเขตอำเภอยะหริ่งยังได้ชื่อว่าเป็นป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งบนฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย ทำให้อ่าวปัตตานีมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งอาหาร แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในปัจจุบันระบบนิเวศและทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งในพื้นที่รอบอ่าวปัตตานีได้ถูกทำลายจนเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว สาเหตุเกิดจากการขยายตัวของชุมชนเมือง การขยายตัวของอุตสาหกรรมต่าง ๆ บนฝั่ง แม่น้ำ และบริเวณปากอ่าวปัตตานี การขยายตัวของพื้นที่นา กุ้ง การสูญเสียพื้นที่ป่าชายเลน และสาเหตุสำคัญที่สุดเกิดจากการทำลายแหล่งอาศัยของสัตว์หน้าดินและพื้นที่สาหร่ายโดยเรืออวนรุน อวนลาก ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านต้องสูญเสียแหล่งผลิตอาหารยังชีพ ต้องอพยพทิ้งถิ่นอาศัยไปหางานทำที่มาเลเซีย และประสบปัญหาความยากจนและปัญหาด้านต่าง ๆ เป็นลูกโซ่ตามมาอย่างมากมาย เช่น ปัญหาหนี้สิน ปัญหาคนว่างงานโดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาคุณภาพชีวิต ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการศึกษา ฯลฯ (องค์การความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอันดามัน, ม.ป.ป.)

ชุมชนแหลมนก ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 9 ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่จากการจัดสรรพื้นที่ให้ประชาชนได้เข้ามาอยู่อาศัย เพื่อแก้ไขปัญหาคความแออัดของชุมชนบริเวณท่าเรือท่าลิปะตานีในปัจจุบัน เดิมเป็นที่ดินว่างเปล่าอยู่บริเวณภายในอ่าวปัตตานี พื้นที่โดยรอบจึงติดกับทะเล คนในชุมชนเกือบทั้งหมดจึงประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำประมง ซึ่งเป็นการทำประมงพื้นบ้านขนาดเล็กที่คำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่เป็นหลัก โดยมีทรัพยากรที่สำคัญในพื้นที่ ได้แก่ กุ้งขาว หอยแมลงภู่ หอยแครง ปูทะเล(ปูดำ) ปลากะพง ปลาเก๋า เป็นต้น ในปัจจุบันทรัพยากรในพื้นที่อ่าวปัตตานีกำลังเสื่อมโทรมลงจากปัญหาต่าง ๆ เช่น ป่าชายเลนเสื่อมโทรม ป่าต้นน้ำถูกบุกรุกและมีสภาพเสื่อมโทรม ความตื้นเขินของอ่าว มลพิษทางน้ำ

ทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งมีปริมาณลดลง และพื้นที่ชายฝั่งทะเลรอบอ่าวและนอกอ่าวถูกกัดเซาะ ย่อมส่งผลกระทบต่อทรัพยากรในพื้นที่ของชุมชนบ้านแหลมบกเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ภายในอ่าวปัตตานีเช่นเดียวกัน

จากข้อมูลข้างต้นที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าทรัพยากรทางทะเลเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคนในชุมชนแหลมบก เนื่องจากพื้นที่อ่าวปัตตานีเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อน รวมทั้งทรัพยากรอื่น ๆ ซึ่งทรัพยากรทางทะเลในอ่าวปัตตานีถือว่าเป็นฐานอาหารและฐานอาชีพที่มีความสำคัญกับคนในพื้นที่ โดยคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลักอาศัยการทำประมงพื้นบ้านขนาดเล็กเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว จากแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้แสดงให้เห็นว่าทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งถือเป็นฐานเศรษฐกิจที่มีความสำคัญของประเทศไทยรวมทั้งมีความสำคัญอย่างมากต่อชุมชนชายฝั่งทะเลจึงจำเป็นต้องมีการจัดการทรัพยากรทางทะเลเพื่อความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน โดยต้องอาศัยการส่งเสริมการบูรณาการผ่านการร่วมมือของประชาชนและทุกภาคส่วนในการจัดการทรัพยากรทางทะเล

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมบก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เนื่องจากในพื้นที่ของชุมชนแหลมบกมีความหลากหลายของทรัพยากรทางทะเล โดยทรัพยากรเหล่านั้นล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับคนในชุมชน เพราะทะเลเปรียบเสมือนธนาคาร ธนาคารที่เป็นแหล่งเก็บอาหาร แหล่งประกอบอาชีพให้กับผู้คนมาตั้งแต่อดีตคนในชุมชนจึงยึดการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านขนาดเล็กในการหาเลี้ยงครอบครัวแต่ในขณะเดียวกันในปัจจุบันผู้ที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านก็ประสบกับปัญหากับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คนในชุมชนยังต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลเป็นหลัก จนทำให้เกิดการรวมกลุ่มต่าง ๆ ของคนในชุมชนเพื่อเข้ามาจัดการทรัพยากรในพื้นที่ให้มีความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน

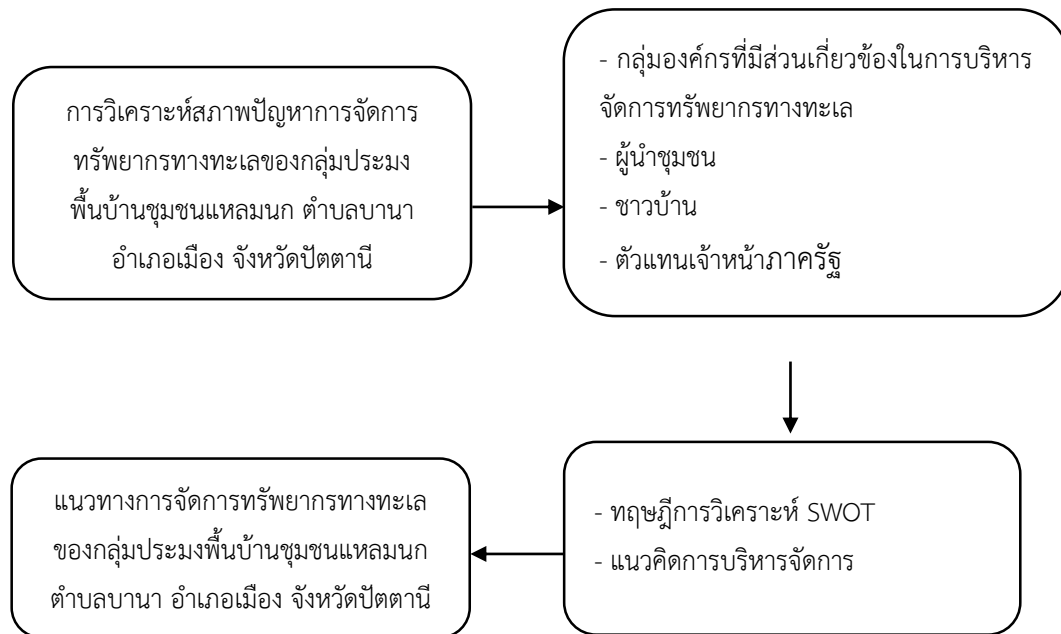
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมบก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

กรอบแนวคิดการวิจัย/วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาถึงข้อมูลสภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลชุมชนบ้านแหลมบก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เพื่อนำข้อมูลไปเชื่อมโยงกับการจัดการทรัพยากรทางทะเล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สภาพปัญหาในการจัดการทรัพยากรทางทะเลชุมชนบ้านแหลมบก ตำบลบานา อำเภอเมือง

เมือง จังหวัดปัตตานี และได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเพื่อที่จะไปลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเชิงลึก ประกอบด้วย 1) กลุ่มองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรทางทะเล 2) ผู้นำชุมชน 3) ชาวบ้าน 4) เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการวิเคราะห์ SWOT Analysis ซึ่งประกอบไปด้วย Strengths หมายถึง จุดเด่น Weaknesses หมายถึง จุดด้อย Opportunities หมายถึง โอกาส และ Threats หมายถึง อุปสรรค มาศึกษาและใช้ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาในการจัดการทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ต่อไป ดังนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวความคิดการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การวิเคราะห์สภาพปัญหา หมายถึง การนำทฤษฎีการวิเคราะห์ SWOT Analysis โดยประกอบไปด้วย Strengths หมายถึง จุดเด่น Weaknesses หมายถึง จุดด้อย Opportunities หมายถึง โอกาส และ Threats หมายถึง อุปสรรค มาศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

2. การจัดการ หมายถึง กระบวนการที่ประกอบไปด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organization) การสั่งการ (Leading) และการควบคุม (Controlling) โดยจะอาศัยความพยายามของสมาชิกและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. ทรัพยากรทางทะเล หมายถึง ทรัพยากรสัตว์น้ำที่ได้จากการทำประมงพื้นบ้านของคนในชุมชนแหลมบก ประกอบไปด้วย กุ้งขาว หอยแมลงภู่ หอยนางรม ปูทะเล(ปูดำ) ปูม้า ปลากระพง ปลาเก๋า เป็นต้น

4. กลุ่มประมงพื้นบ้าน หมายถึง การประกอบอาชีพของคนในชุมชนแหลมบกส่วนใหญ่เป็นการทำประมงในพื้นที่ใกล้ชายฝั่ง โดยใช้เครื่องมือประมงขนาดเล็กเพื่อเลี้ยงชีพตนเองและหารายได้เลี้ยงครอบครัว โดยคำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่เป็นหลัก

5. ชุมชนแหลมบก หมายถึง ชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่จากการแก้ไขปัญหาความแออัดของชุมชนในพื้นที่ชานเมือง โดยภาครัฐได้เข้ามาจัดสรรพื้นที่ให้ประชาชนได้เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่แหลมบกประชากรในชุมชนแหลมบกเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน เนื่องจากพื้นที่ของชุมชนแหลมบกเป็นพื้นที่ที่อยู่ภายในอ่าวปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยที่นักวิจัยลงพื้นที่ไปศึกษาด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่ต้องการศึกษาโดยละเอียดทุกด้าน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่เป็นทางการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเหตุผลทำความเข้าใจกับเนื้อหาไม่ได้มุ่งเน้นเก็บเป็นตัวเลข การสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบไปด้วยกลุ่มองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรทางทะเล ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) แล้วนำมาวิเคราะห์นำเสนอเชิงพรรณนา ประกอบกับแนวคิดทฤษฎี เพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการทราบอย่างละเอียด โดยให้คำตอบที่มีความถูกต้องที่มีความน่าเชื่อถือและนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ต่อไป

2. ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยจะสามารถแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้ดังนี้

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ทั้งหมด 4 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 28 คน ประกอบไปด้วย กลุ่มองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรทางทะเล ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งสิ้น 8 คน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

และพบว่าเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรทางทะเลชุมชนบ้านแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี และเป็นที่ยอมรับของคนในพื้นที่

3. เครื่องมือในการศึกษา

เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เป็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยทำการสร้างแนวคำถามแบบกว้าง ๆ เพื่อเป็นแนวคำถามไว้ล่วงหน้า โดยข้อคำถามต่าง ๆ สามารถยืดหยุ่นได้ไม่มีการกำหนดตายตัว เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดที่เข้าถึงความเป็นจริงมากที่สุดและให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ใช้วิธีการศึกษาโดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล เพื่อรับฟังความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยทำการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบไปด้วย กลุ่มองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรทางทะเล ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 28 คน จนได้ข้อมูลที่อิ่มตัว (Saturate Data)

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)) ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งสิ้น 8 คน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบพบว่าเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ที่มีประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ชุมชนแหลมนกและเป็นที่ยอมรับของคนในพื้นที่

5. การวิเคราะห์ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาเอกสารเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม มาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาจากนั้นพรรณนาความโดยใช้ความรู้ด้านการบริหารการพัฒนาสังคมที่เกี่ยวข้องมาอธิบายถึงการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี จากนั้นจึงนำข้อมูลมาทำการสังเคราะห์และนำเสนอข้อเสนอแนะต่อไป

6. การนำเสนอผลการศึกษา

การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักมารวบรวมตีความ เพื่อทำการสืบค้นหาข้อสรุปในรูปแบบของการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยข้อมูลเชิงพรรณนาเป็นข้อความที่บรรยาย อธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับข้อค้นพบ โดยจะครอบคลุมถึงสาระสำคัญของข้อมูลและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์สภาพปัญหาในการจัดการทรัพยากรทางทะเลชุมชนบ้านแหลมนก ตำบลบานา อำเภอมือเบะปัตตานี จังหวัดปัตตานี ประกอบด้วยดังนี้

1. ชุมชนมีจุดเด่นและข้อได้เปรียบในด้านการจัดการทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่
ผลการวิจัยพบว่า ในพื้นที่ของชุมชนแหลมนกเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในบริเวณอ่าวปัตตานี ซึ่งเป็นเขตน้ำกร่อยที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย แม่น้ำที่นำน้ำจืดไหลลงสู่อ่าว คือ แม่น้ำปัตตานี และแม่น้ำยะหริ่ง ซึ่งได้นำเอาธาตุอาหารไหลลงสู่อ่าวเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับพืชและสัตว์ในอ่าวปัตตานี ถือเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางทรัพยากรทางทะเล คนในพื้นที่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านขนาดเล็กที่คำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่

2. ชุมชนมีข้อเสียเปรียบในด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรทางทะเล
ผลการวิจัยพบว่า ในปัจจุบันทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่บริเวณชุมชนแหลมนกประสบปัญหากับการลดลงของจำนวนสัตว์น้ำเนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้น เช่น การขยายตัวของชุมชนเมือง การขยายตัวของอุตสาหกรรมต่าง ๆ บนฝั่ง แม่น้ำ และบริเวณปากอ่าวปัตตานี การขยายตัวของพื้นที่นาเกลือ การสูญเสียพื้นที่ป่าชายเลน รวมทั้งการทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อนจากเครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย ส่งผลทำให้คนในพื้นที่ซึ่งประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านมีรายได้จากการประกอบอาชีพลดลง และที่สำคัญคนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรทางทะเลที่กำลังลดน้อยลงอย่างถาวร

3. ชุมชนได้รับโอกาสในการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่า ในปัจจุบันพื้นที่ชุมชนแหลมนกกำลังประสบปัญหากับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ส่งผลให้การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านขนาดเล็กของคนส่วนใหญ่ในชุมชนมีรายได้ที่ลดลง จนทำให้หน่วยงานจากภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามาสนับสนุนงบประมาณ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน เช่น การพัฒนาพื้นที่ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้คนในชุมชนได้มีโอกาสใน

การเพิ่มช่องทางการหารายได้ให้แก่ครอบครัว และการสนับสนุนงบประมาณในการจัดตั้งกลุ่มในพื้นที่เพื่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่อย่างยั่งยืน

4. ชุมชนได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของชุมชนเมือง ผลการวิจัยพบว่า เดิมชุมชนแหลมนกเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งอาหาร แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ซึ่งถือเป็นพื้นที่ที่สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของทรัพยากรทางทะเล ต่อมาการขยายตัวของชุมชนเมืองรวมถึงพื้นที่อุตสาหกรรม อีกทั้งยังมีการดำเนินนโยบายของภาครัฐที่ส่งผลต่อทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ เช่น การขุดลอกคลองบริเวณร่องน้ำปัตตานี ส่งผลให้คนในชุมชนบ้านแหลมนกที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านขนาดเล็กต้องสูญเสียแหล่งผลิตอาหารแหล่งสร้างรายได้ที่สำคัญกับคนในชุมชน

อภิปรายผล

1. ชุมชนมีจุดเด่นและข้อได้เปรียบในด้านการจัดการทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ ในพื้นที่ของชุมชนบ้านแหลมนกเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในบริเวณอ่าวปัตตานี ซึ่งถือเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางทรัพยากรทางทะเล คนในพื้นที่เกือบทั้งหมดจึงประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านขนาดเล็กที่คำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่เป็นหลัก สอดคล้องกับ นูริสา สะรี (2561) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงู จังหวัดสตูล การบริหารจัดการ ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ เป็นองค์ประกอบของกระบวนการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ การมีส่วนร่วมในการติดตามผล

2. ชุมชนมีข้อเสียเปรียบในด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรทางทะเล ในปัจจุบันทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่บริเวณชุมชนบ้านแหลมนกประสบปัญหาภัยการลดลงของจำนวนสัตว์น้ำส่งผลทำให้คนในพื้นที่ซึ่งประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านมีรายได้จากการประกอบอาชีพลดลง อีกทั้งคนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรทางทะเลที่ถูกต้อง สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ ธงชัย สันติวงษ์ (2545) ได้กล่าวถึง การบริหาร (Administration) คือ กลุ่มของกิจกรรม ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำหรือการสั่งการ (Leading/Directing) หรือการอำนวยการ และการควบคุม (Controlling) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์กร (6 M's) เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการบรรลุ ความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลครบถ้วน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์ (2563) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ของชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการ

จัดการความรู้ของชุมชน ประกอบด้วย 12 ขั้นตอน คือ การกำหนดหัวข้อความรู้ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรอง ความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ การถ่ายโอนความรู้ การเรียนรู้ การนำความรู้ไปใช้ การจัดเก็บความรู้ และการประเมินผลความรู้

3. ชุมชนได้รับโอกาสในการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ พื้นที่ชุมชนบ้านแหลมนกในปัจจุบันได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐเพื่อมาสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เช่น การพัฒนาพื้นที่ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว และการสนับสนุนงบประมาณให้แก่กลุ่มองค์กรในพื้นที่เพื่อการพัฒนาทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ที่กล่าวถึงการกำหนดให้กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พิจารณาให้ความช่วยเหลือ หรือสนับสนุนชุมชนชายฝั่ง (มาตรา 16) ที่มีการรวมตัวกันตามสภาพปกติทั่วไปโดยที่ไม่จำเป็นจะต้องเป็นชุมชนชายฝั่งที่ขึ้นทะเบียนไว้กับภาครัฐได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ รวมทั้งช่วยเหลือและสนับสนุนชุมชนชายฝั่งในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง , 2560)

4. ชุมชนได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของชุมชนเมือง ชุมชนแหลมนกมีความหลากหลายของทรัพยากรทางทะเล การขยายตัวของชุมชนเมือง พื้นที่อุตสาหกรรม รวมถึงการดำเนินนโยบายของภาครัฐที่ส่งผลต่อทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ เช่น การขุดลอกคลองบริเวณร่องน้ำปัตตานี ส่งผลทำให้ทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ประสบปัญหากับความเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิด SWOT Analysis ของ สมคิด บางโม (2553) กล่าวถึงทฤษฎีการวิเคราะห์ SWOT Analysis ไว้ว่าเป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ประกอบด้วย การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง (รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) เป็นการวิเคราะห์ให้ทราบถึงโอกาสอุปสรรค ตลอดจนการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งเป็นส่วนช่วยให้ผู้บริหารขององค์กรสามารถทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่องค์กรทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งนี้

1.1 หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางทะเล

1.2 ภาครัฐหรือเอกชนควรจัดอบรมให้ความรู้ในด้านการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มช่องทางในการสร้างรายได้ รวมถึงการสร้างจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนให้กับชาวบ้านในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงอย่างเหมาะสม

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณให้แก่ชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบและวิธีการจัดการทรัพยากรทางทะเล เพื่อสร้างเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงนำไปปรับใช้อย่างเหมาะสม

2.2 ควรมีการศึกษาชุมชนบ้านแหลมบก เพื่อสนับสนุนด้านงบประมาณ รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้ในด้านการตระหนักรู้ถึงการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

2.3 ควรมีการศึกษาทบทวนของกลุ่มองค์กรในพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรทางทะเล

เอกสารอ้างอิง

เกศินี เกว่นเจริญ. (2555). ชุมชนจัดการตนเองบนฐานระบบนิเวศสู่การจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน.

พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2561). รายงานสถานการณ์ด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและการกีดขวางชายฝั่งของประเทศไทย พ.ศ. 2560. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2564 จาก <https://www.dmcg.go.th/detailLib/4050>

_____. (2560). พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2560- 2579. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2564 จาก <https://dmcgth.dmcg.go.th/psdg/download/210/1/>

ธงชัย สันติวงษ์. (2545). *การจัดการ Management*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นุรีสา สะรี. (2562). การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลง จังหวัดสตูล. (ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).

สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์. (2563). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน โดยชุมชน: กรณีศึกษาบ้านบางกล้วยนอก อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง. วารสารปาริชาติ, 33(2), 66-84.

สมคิด บางโม. (2553). องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ: บริษัทวิทยพัฒน์ จำกัด.

องค์การความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอันดามัน. (ม.ป.ป.). โครงการนำร่องการ
จัดการและฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งจังหวัดปัตตานี. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2564 จาก
http://wetlandthai.org/project/fi_pattani_a.html